

UR Skola

Rädda världen

Lärarhandledning

RÄDDA VÄRLDEN

Om programserien

Rädda världen är en serie i fem avsnitt för förskolans äldre åldrar och förskoleklass om hållbar utveckling. Programmen utgår från miljöproblem som även ganska små barn kan höra talas om och komma i kontakt med. Varför ska vi inte slänga skräp i naturen? Vad kan vi göra för att spara på vatten? Serien tar en tydlig ställning likt en alarmerande dokumentär men utan otäcka bilder.

Programmen är uppbyggda av tre delar som alla fungerar som utgångspunkt för diskussioner i barngruppen:

SARA OCH ROBIN

Programmen inleds och avslutas med barn i målgruppens ålder. Sara som är sex år och hennes lillebror Robin, tre år. De vill rädda världen och handskas med miljöfrågorna på lite olika sätt och i Robins fall ofta för egna syften.

MILJÖVETAREN

Del två är den ställningstagande faktadelen med en fiktiv berättarröst som hädanefter benämns "miljövetaren". Miljövetaren tar ett större perspektiv på olika miljöfrågor genom att utgå från det Sara och Robin gör. Ofta missuppfattar han barnen lite men deras små äventyr fungerar som utgångspunkt för en genomgång av världens problem och utmaningar. Miljövetaren tar tydlig ställning och är en medvetet kategorisk och provocerande röst.

Bajskorvar åker direkt ut från toalettstolen i havet och fågelnäbbar fastnar i skräp i skogen. Det förekommer också frågor som kan vara kontroversiella och som kan vara svåra för små barn att förstå och bilda sig en uppfattning om. Det tydligaste exemplet är kanske kärnkraft, som nämns i en bisats. Exemplen i faktadelen ger tillfälle att tillsammans ta reda på hur det ligger till i olika frågor och både prata om vad vi faktiskt redan gör och vad vi behöver komma på bättre lösningar för.

FARBRORN

Det finns även en tredje del av programmen. Den är inte helt lätt att upptäcka men är bra för att få med de yngsta barnen. I alla avsnitt figurerar en farbror som ska göra sig av med skräp. Men det går inte så bra för honom. Här kan även små barn hjälpa till, för hur återvinner man glas? Vad är skillnaden på papper och kartong? Hur pantar man burkar och var lämnar man trasiga möbler?

Seriens avsnitt är 4.30 minuter långa och har följande rubriker:

- Bilar
- Skräp
- Vatten
- Elektricitet
- Återvinning

Mål, syfte och kopplingar till läroplanen

”Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett ekologiskt och varsamt förhållnings-sätt till sin omgivande miljö och till natur och samhälle. Barnen ska också ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur de olika val som människor gör kan bidra till en hållbar utveckling – såväl ekonomisk och social som miljömässig.” (Ur läroplan för förskolan, Lpfö 18)

Syftet med serien *Rädda världen* är att öka förståelsen hos barnen om människans påverkan på naturen och hur våra val i vardagen kan bidra till en hållbar utveckling. Programmen kan användas som en introduktion till diskussioner och aktiviteter inom ämnet hållbar utveckling.

Programmen och lärarhandledningens övningar knyter an till följande mål i förskolans läroplan:

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla:

- förståelse för samband i naturen och för naturens olika kretslopp samt för hur människor, natur och samhälle påverkar varandra,
- förståelse för hur människors olika val i vardagen kan bidra till en hållbar utveckling,
- ett växande ansvar och intresse för hållbar utveckling och att aktivt delta i samhället.
- förmåga att använda och förstå begrepp, se samband och upptäcka nya sätt att förstå sin omvärld. (Ur läroplan för förskolan, Lpfö 18)

Om lärarhandledningen

Här finns förslag och tips på hur du kan arbeta med programmen:

- hur du kan förbereda dina elever inför programmet
- hur ni kan arbeta med ord

Till varje avsnitt i serien finns en specifik handledning som innehåller:

- en beskrivning av avsnittets innehåll
- en lista med centrala begrepp från avsnittet
- förslag på sådant ni kan prata om
- tips på praktiska övningar med koppling till kursplanen och avsnittets innehåll

Så här kan ni arbeta med programmen

Skapa förförståelse hos barnen genom att introducera dagens ämne och prata om vad de känner till om det sedan tidigare. Beroende på åldern på barnen i gruppen kan ni också arbeta med de ord som är centrala i avsnittet (se mer under rubriken "Att arbeta med begrepp").

Direkt efter tittandet kan barnen vilja ge sin omedelbara respons. Låt gärna tillfället bli en spontan stund för reflektion kring programmets innehåll och utgå ifrån barnens tankar. Vilken känsla fick de av programmet? Något de reagerade på? Väcktes några frågor? Vad gjorde Sara eller Robin i programmet? Hur gick det för farbrorn som skulle slänga skräp? Något de vill veta mer om? Till varje avsnitt finns också ett antal frågor ni kan utgå ifrån, välj frågor utifrån ålder på barnen i gruppen.

Efter pratstunden kanske ni väljer att titta på titta på programmen en gång till eller att göra någon eller några av aktiviteterna som finns till varje avsnitt. Övningar är kopplade till barnens närmiljö.

Att arbeta med begrepp

Programmen i serien *Rädda världen* innehåller en mängd olika begrepp och uttryck. Beroende på hur långt barnen har kommit i sin språkutveckling kan ni arbeta på olika sätt.

INNAN NI TITTAR

- Välj ut de ord som du tror att barnen behöver förbereda sig med inför tittandet.
- Gå igenom orden tillsammans. Vad betyder de? Vad skulle de kunna betyda? Låt gärna barnen gissa sig till betydelsen.
- Finns det ord som rimmar på andra ord?
- Ta hjälp av orden före tittandet för att fundera över vad programmet kan handla om.

EFTER NI TITTAT

- Använd samma ord igen i samtalet om programmet.
- Ställ följdfrågor till barnen där du stödjer barnen i att själva använda begreppen.

Tips på andra UR-program

för förskolan om NO och hållbar utveckling:

- *Barr och Pinne räddar världen*
- *Tiggy testar*

AVSNITT 1: BILAR

Om avsnittet

Robin vill inte åka bil för han ska rädda världen genom att gå till förskolan. Det var kanske inte hela sanningen för vad vill han egentligen och hur slutar det? Jo, det slutar bra ur miljösynpunkt eftersom det inte var längre till förskolan än att pappan väljer att skjutsa Robin på cykeln istället. Miljövetaren pratar om bensin, olja, avgaser och bilproduktion. Farbrorn förstår inte hur han ska sortera sina glasflaskor.

Viktiga ord

Bilar	Dinosaurier	Plåt	Material
Bensin	Rök	Energi	Cykla
Olja	Avgaser	Järn	

Att prata om

1. Vad gör Robin? Varför gör han så?
2. Vad behövs för att en bil ska kunna köra?
3. Vad behöver vi för att göra bensin?
4. Var kommer oljan ifrån?
5. Hur känns oljan om man petar på den?
6. Vad kallas röken som kommer ut från bilarna?
7. Vad är bilar gjorda av?
8. Robin tänker gå till förskolan men orkar inte. Orkar ni gå hela vägen till förskolan?
9. Hur kan man göra för att ta sig någonstans om man inte vill åka bil?
10. Varför är det mer miljövänligt att cykla?
11. Hur går det för farbrorn som ska slänga skräp?

Att göra

UPPDRAG: FRAMTIDENS BILAR

Prata först om dagens bilar. Hur ser de ut och vad behövs för att de ska kunna köra omkring? Hur tror barnen att bilarna kommer se ut i framtiden? Och vad kommer de att drivas av? Behöver alla bilar bensin? Prata om alternativa bränslen som finns redan idag, elbilar och kanske om Skalman som uppfinner fordon som drivs med lingonsaft.

Dagens uppdrag för barnen är att använda sin fantasi och hitta på nya bilar som inte sprutar farliga avgaser! Skapa bilder av framtidens bilar. På papper eller av andra material ni har på förskolan.

Låt barnen prata om sina bilder. Vad är den gjord av och vad är det som driver din bil?

AVSNITT 2: SKRÄP

Om avsnittet

Sara plockar skräp. Två storkillar retas. Sara hittar så många pantburkar att hon sedan kan gå och köpa en glass. Storkillarna ser det och lär sig något. Miljövetaren pratar om vilken skada som skräp kan göra i naturen. Vi får se exempel på djur som gör sig illa på skräp, en fisk som äter upp plast i tron att det är mat och blanka föremål som startar skogsbränder. Farbrorn kämpar med pantautomaten.

Viktiga ord

Skräp	Åkrar	Blanka föremål	Giftiga saker
Naturen	Maskiner	Glasbitar	Bränder
Djur	Havet	Eld	Pant
Plåt	Plast	Cigarettfimpar	Panta

Att prata om

1. Vad gör Sara? Varför gör hon det?
2. Vilka personer träffar hon?
3. Varför ska vi inte lämna skräp i naturen?
4. Vad händer med de olika djuren i filmen? (Räven, fåglarna, ekorrarna, fisken, kon)
5. Varför kan det vara farligt för djur med skräp i naturen?
6. Vad händer med maskinen ute på åkern?
7. Varför ska vi inte slänga skräp i vatten? Vad händer med skräpet i vattnet?
8. Vad kan vara farligt med blanka föremål i naturen?
9. Varför är cigarettfimpar ett farligt skräp?
10. Vad lär sig storkillarna av Sara?
11. Hur går det för farbrorn i filmen?
12. Finns det något slags skräp som vi får lämna i naturen?
13. Varför tror ni att vissa människor slänger saker i naturen?
14. Vad ska vi göra med skräpet istället för att slänga det i naturen? Varför då?
15. Hur ser det ut här där ni bor? Finns det mycket skräp på marken?

Att göra

UPPDRAG: SKRÄPJÄGARE!

Dagens uppdrag är att gå en promenad med soppåsar och plocka så mycket skräp ni bara kan. Prata med barnen om vilken sorts skräp ni får plocka och när ni ska be en vuxen hjälpa till (trasigt glas till exempel). Sortera skräpet i olika högar: plast, metall, pappersförpackningar, batterier och så vidare. Vad fanns det mest av? Hittade ni något farligt skräp? Några pantburkar? Hur har skräpet hamnat där? Vad kunde ha hänt om inte ni plockat upp skräpet? Släng skräpet på återvinningsstation på vägen tillbaka till förskolan.

AVSNITT 3: VATTEN

Om avsnittet

Robin vill inte bada för han ska rädda världen. Eller vad vill han egentligen? Busa och vara uppe lite längre? Pappan får en idé. Robin får duscha av sig lite snabbt istället för att bada länge i badkaret. Miljövetaren pratar om vad vi använder vatten till och att det på vissa håll i världen är vattenbrist. Farbrorn kämpar med att slänga papper.

Viktiga ord

Spara	Söttvatten	Tvättmaskin	Badkar
Slösa	Jordklot	Diska	Duscha
Vattenbrist	Energi	Vattenspridare	Bada

Att prata om

1. Vad gör Robin?
2. Vad innebär det att ”spara” och ”slösa”? Prata om vad det innebär att spara på något för att ha kvar mer sen. Kanske jämföra med lördagsgodis? Varför kan det vara bra att spara på saker?
3. Är det vattenbrist där ni bor?
4. Till vad använder ni vatten hemma?
5. Varifrån kommer vattnet i kranen?
6. Åker verkligen bajskorvarna från toaletterna direkt ut i havet? Prata om reningsverk och vad de gör.
7. Vad får man slänga i toaletten?
8. Vad gillar ni bäst – duscha eller bada i badkar? Varför?
9. Vad kan man leka med i duschen (om man duschar istället för att bada i badkar)?
10. Hur går det för farbrorn idag? Har ni några tips till honom?
11. Vad går bra att slänga i vatten?
12. Var finns det vatten här där ni bor? Är vattnet rent? Är det sötvatten eller saltvatten?

Att göra

UPPDRAG: SPARA PÅ VATTEN!

Prata om vad vi kan göra för att använda mindre vatten hemma. Be barnen komma på fler sätt! Vattna blommor med vattnet som blev kvar i dricksglasen efter middagen? Inte låta vattnet stå och rinna när man har vattenlek vid köksbänken eller i badrummet? Barnens tips sammanställs i en punktlista som ni sätter upp på förskolan och varför inte maila hem tillsammans med veckobrev?

UPPDRAG: VATTENEXPERIMENT

Gå till ett vattendrag i närheten av förskolan och ta med er några glasburkar med lock. Fyll burkarna och studera det: Vad innehåller vattnet? Går det att dricka? Passa på att ta med er lite skräp också som riskerar att hamna i vattnet! Ta med vattnet tillbaka till förskolan och prova att rena det, först med bara ett kaffefilter och sedan förslagsvis med lite sand. Spara en burk med det smutsiga vattnet – jämför skillnaden! Går det att dricka nu? Varför inte?

AVSNITT 4: ELEKTRICITET

Om avsnittet

Nu leker Robin med kontakten och alla i huset blir irriterade. Varför håller han på och släcker så där? Känner han sig utanför när pappan och Sara bakar? Småsyskon! Miljövetaren pratar om olika sätt att skapa elektricitet. Familjen sänker temperaturen en grad hemma och drar på en tröja istället. Farbrorn sorterar glödlampor och batterier.

Viktiga ord

Elektricitet	Kraftverk	Vågkraft	Kolkraft
Ström	Vattenkraft	Solkraft	
El	Vindkraft	Kärnkraft	

Att prata om

1. Hur tänker Robin rädda världen idag? Varför gör han så? Vad tycker pappan och Sara om att han gör så?
2. Vad är elektricitet? (svår fråga för små barn men ni kan komma in på vad den gör)
3. Varifrån kommer elen?
4. Vilka olika sätt finns idag att skapa elektricitet? (fråga för äldre barn)
5. Vilka sätt finns att spara på elektricitet?
6. Elektricitet är en form av energi som till exempel en lampa behöver för att fungera. Vi människor behöver också energi – hur får vi energi?
7. Vad för slags skräp sorterar farbrorn?

Att göra

UPPDRAG: VAR FINNS DET EL?

Vilka saker behöver elektricitet för att fungera? Varifrån kommer elen? Barnen delas in i grupper som får ansvar för ett rum på förskolan/avdelningen. Där får de fundera över vilka föremål som drivs av el och sätta post-it-lappar på dessa. Gå sedan runt tillsammans i alla rum och leta efter lapparna. Övningen kan göras lite mer spännande genom att dra ner persienner och släcka alla lampor och sedan gå runt och leta efter lapparna med hjälp av ficklampor. Prata om vad vi är beroende av för att till exempel laga mat eller tvätta kläder eller läsa en bok på kvällen.

AVSNITT 5: ÅTERVINNING

Om avsnittet

Sara plockar ihop saker hon kan göra sig av med. Hon fixar en loppis. Det är smart men vad gör hon egentligen med pengarna? Miljövetaren pratar om vad som krävs för att producera nytt, att det går åt material, energi och bidrar till miljöföroreningar. Vi får lära oss om att det är bra att använda saker och kläder längre och inte alltid köpa nytt. Farbrorn har en skottkärra full med saker som han tar till återvinningsstationen – men ska han verkligen slänga allt det där?

Viktiga ord

Sälja	Energi	Spara
Loppis	Jordens resurser	Sparbössa
Tillverka	Engångsartiklar	Återvinning
Material	Pengar	Återvinna

Att prata om

1. Hur tänker Sara rädda världen idag?
2. Varför ska vi inte bara slänga saker vi har tröttnat på?
3. Vad kan vi göra med dem istället?
4. Varför är det bra för miljön att inte alltid köpa nya saker?
5. Vad gör Sara med pengarna hon tjänar på sin loppis?
6. Vad gör farbrorn? Vad borde han göra med sina saker?

Att göra

UPPDRAG: GÖRA NYA SAKER AV GAMLA!

Ta med skräpmaterial hem från en skräppromenad eller se vad som finns i förskolans soprum. Alternativt kan barnen ta med sig trasiga föremål hemifrån vars material kan återanvändas, till exempel tyget från utslitna kläder. Låt barnen skapa fritt eller välj ett tema:

- En gemensam skräpstaty där ni sätter ihop det ni har hittat. Vad ser det ut som? Ett monster? En robot?
- Fantasidejur
- Musikinstrument